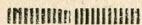

ніколи на кількох. Там, де немає світогляду, а тільки світогляди, там немає місця для католицької свідомости. І це є вже само в собі неможливим, щоби католицька свідомість лучилася хоч би з одним модерним світоглядом. І не є це чимсь випадковим, коли останні Папи все наново вказують католицькій свідомості світоглядову систему св. Томи з Аквіну, навпаки, це є виразною вказівкою, що тільки той світогляд, який колись був виявом свідомости середньовіччя, має ще й нині стати підбудовою нашого світогляду, світогляду одного одинокого, у протилежності до розбиття модерних поглядів. Саме та система, наука Аквіната і спертій на ньому католицизм може стати провідником людства, що блукає без мети, світлом тих, котрі в темряві мандрують, єдністю розсіяних і розбитих.

І тільки католицький світогляд може наново уформувати і здійснити конечну органічність, єдність людського знання. А прийдеться це йому тим лекше, що навіть у всіх тих, так розбитих на кусні, новітніх науках, все таки живе ще дивна туга за тим, *ut fiat unum ovile et unus pastor.*

Др. Марія Струтинська.

Чужі і свої про „Богословію“ та її видання.

(З приводу 10-ліття)

Значіння появи журналу „Богословія“ та звязаних з ним видань, що вже десять літ піддержують інтелектуальне життя в Галичині, було від початку ясне. „Богословія“ станула відразу на європейському рівні¹⁾ та обєднала коло себе найвизначніших українських теологів, даючи zarazом змогу й нашим світським ученим у теперішніх складних умовах друкувати свої праці на її сторінках. Самі ж праці писані на різних мовах, бо серед їхніх авторів замічається прізвища видатних чужинців, як ось професора дра А. Ляндграфа, замітного на заході релігійного письменника о. Схрейверса та ін.

Зацікавлення працями „Богословії“ поширилося на всю католицьку Європу. Зустрічається рецензії в німецькій, англійській, австрійській, італійській, французькій, бельгійській та словянській пресі.

Збираючи рецензійний матеріал про Богословію за 1923—32 р. на самому вступі мушу зазначити, що він напевно далекий від

¹⁾ Гл. La Croix 1930, 12 juin L' Académie de théologie des gréco-catholiques de Léopol. „La Societé publie d' ailleurs (перед тим говориться про вид. Митрополитом праці Св. Василя В.) également une revue trimestrielle de théologie, la Bohoslovia sous la direction du J. Slipyj, revue qui par sa tenue et la valeur de ses études, publiées en diverses langues, soutient magnifiquement la comparaison avec des revues similaires de l' Occident“.

повноти, одначе дає по мойому настільки даних, що можна собі виробити правильне поняття про інтерес до нашої богословської культури в краї та за кордоном серед чужинців. Як не прикро це, але треба тут сказати, що загально беручи, чужа преса прихильніше висловила свою думку про праці „Богословії“, чим наша українська. — Західно-європейська преса цікавиться очевидно Богословією передовсім як журналом, що служить орієнтальної культури.

Придержуючись менше більше докладно хронологічного порядку видань, перейду що важніші рецензії.

У західно-європейській пресі, як сказано, зазначається вразно інтерес до питань східної культури. Отже в звязку із тим велике там зацікавлення (нпр. у *Theologische Revue* 1926 № 1, *Slavonic Review* 1925 June Vol IV № 10 стр. 246/7)¹⁾ статтями о. ректора дра Й. Сліпого, як ось „De valore S. Thomae Aq. pro Unione eiusque influxu in theologiam orientalem“, проф. дра М. Чубатого: „De statu ecclesiae iuridico in cosacorum republica“, о. проф. Т. Галушинського: „De Ucrainis S. Scripturae versionibus“. Високий рівень також і в інших доповідях (гл. *Theologische Revue*, loco cit.) скріплює очевидно наукову вагу тих перших томів Богословії.

Розвідкою о. ректора Й. Сліпого *De valore S. Thomae Aq.* цікавиться теж *Bulletin thomiste* (1926 janvier nr. 591) задля деталей про науку св. Томи на Україні та в Росії²⁾.

З прихильною критикою зустрілися на заході також праці о. ректора, що займаються проблемою Пресв. Трійці, нпр. „De principio spirationis in SS. Trinitate“ (гл. *Gregorianum* 1926 f. 3 стор. 446, рецензія М. de la Taille S. I.), *Orientalia Christiana* 1926 vol. V — 4 num. 21 стор. 298 300,³⁾ та пор. *Schönere Zukunft* 1926 Nr. 51/52

¹⁾ D: „Bohoslovía“ hat namentlich dadurch eine besondere Note, dass in den Artikeln vielfach auf die theologischen und kirchlichen Interessen des Ostens Bezug genommen wird. Diesem Zwecke dienen z. B. in den bisherigen drei Heften des laufenden Jahrgangs der Aufsatz des Redakteurs der Zeitschrift Prof. Dr. J. Slipy: De valore S. Thomae Aq. pro unione eiusque influxu in theologiam orientalem u. die Abhandlungen von N. Čubaty: De statu ecclesiae iuridico in cosacorum republica u. Th. B. Haluščynskij: De Ucrainis S. Scripturae versionibus. Wegen dieser Eigenart und der Tüchtigkeit auch der anderen Beiträge verdient die Zeitschrift alle Beachtung und wir wünschen ihr weiteres glückliches Gedeihen“. — Докладніші бібліографічні дані в покажчику.

²⁾ „J. Slipy, des plus studieux parmi les théologiens orientaux qui lisent S. Th., résume, en des notes très informées, les travaux récents sur les versions grecques, de S. Th. et ajoute des détails fort intéressants, sur le Thomisme en Ukraine et en Russie depuis le XVIII siècle“.

³⁾ У *Bulletin bibliographique* (книга *De Oriente bibliograph.*) M. d'Herbigny S. J. пише: „Le Dr. Joseph Slipy sous le titre de principio spirationis in SS. Trinitate, donne un second volume latin à la Collection Opera Theologicae Societatis Ucrainorum. Parti de la métropole slave de Léopol, l'auteur conquit à Innsbruck le grade de docteur en théologie, puis à la Grégorienne de Rome un des premiers diplômes d'agrégé en théologie. Sa dissertation d'Innsbruck die Trinitätslehre des bysantinischen Patriarchen Photios (1921) s'est développée et précisée: une plaquette *De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus S-i explicanda* (1923) a précédé le de principio spirationis, et l'auteur nous annonce qu' il prepare un exposé historico-critique sur la position scotiste sous ce titre: *Utrum Spiritus S. a Filio distingueretur si ab eo*

стор. 1255¹) і Echos d' Orient 1929 ч. 153 janvier — mars, стор. 86—87. S. Salaville: Bibliographie ukrainienne, де рецензент підносить заслуги о. ректора Й. Сліпого як редактора „Богословії“²) Augsburger Postzeitung 16 Mai 1926 знова, у статті Zum silbernen Bischofsjubiläum des Lemberger Metropoliten, що написав др. А. Ляндграф, звертаючи спеціальну увагу на праці о. ректора, які торкаються проблеми Filioque,³) цікавиться особливо виданням ювілейної книги Екск. Митрополита, що дає цілу низку вартісних статей про Достойного Ювілята і про працю його життя.

У згаданім перед тим Echos d' Orient, loc. cit. S. Salaville теж присвячує більшу увагу ювілейній книзі. Між усіма тими студіями, що самі собою мають велику вартість, визначається, як каже Salaville, доповідь Еп. Боцяна, присвячена листам пастирським о. Митрополита Шептицького, які уявляють собою справжній розділ не тільки історії католицького апостольства між українцями, але також історії української сучасної літератури взагалі⁴).

Перейдім до видань іншого характеру. Heinrich Felix Schmid, аналізуючи працю проф. д-ра М. Чубатого: „Про правне становище Церкви в козацькій державі“, вид. Богословією у 1925 р., Zeitschrift der Savigny — Stiftung für Rechtsgeschichte (Weimar 1926 46 Bd., Kanonistische Abteilung, стор, 550-7) (гл. докл. бібліографія) зазначає, що дослідники греко-уніятського віроісповідання прямо предестиновані до праці над східним церковним правом та надаються до неї краще, чим їхні православні товариші пера, яким здебільшого чужий розвиток західно-європейського права

---

non procederet? Les théologiens d' Occident admireront l'extrême aisance avec laquelle leur frère d'Ukraine évolue parmi les vérités dogmatiques et leurs interprétation scholastique; peut-être remarqueront — ils plus encore son érudition historique quand il expose les positions des diverses écoles“.

¹) Говорячи про видавану від кількох літ з ініціативи Митрополита Шептицького „Богословію“, зазначає: „Besonderes Aufsehen erregen die Aufsätze des in Innsbruck und Rom geschulten und zum Magister aggregatus der Gregorianischen Universität promovierten Joseph Slipej, der sich mit dem Problem des Filioque, dieser Grundfrage des Photianischen Schismas beschäftigt“.

²) „ce n' est pas ici le lieu de nous arrêter longuement à une telle étude Bornons nous à dire qu' elle est bien conduite et dénote un théologien formé à bonne école“.

³) Як зрештою ще в багатьох інших журналах.

⁴) Наводжу уступ про ювілейну книгу: „En 1926 deux fascicules entiers de Bohoslovnia avaient été remplis par des monographies des divers aspects de l' activité de Mgr. le métropolitain André Szeptycky, à l' occasion de son jubilé archiépiscopal. Ils forment un beau volume de 256 pages, illustré de 16 photographiés, où tout un groupe de diseiples et d' amis (parmi ces derniers se rangent Mgr. Michel d'Herbigny et le R. P. Schryvers) rivalisent de zèle a peindre dans le vénééré jubilaire les traits du grand seigneur devenu prince de l' Église, du moine, du pasteur, de l' évêque, du métropolitain de l' apôtre de l' Union, du bienfaiteur national, de l' érudit promoteur des études scientifiques et artistiques etc. Entre toutes ces études, qui toutes méritent d' être retenues se signale celle que Mgr. Bocian consacre aux Lettres pastorales de Mgr. Szeptycky: véritable chapitre non seulement de l' histoire de l' apostolat catholique parmi les Ruthènes, mais aussi de l' histoire de la littérature ukrainienne contemporaine“

Як перший результат пожиточних, але трудних дослідів на тому полі вітає рецензент радісно і з вдячністю розвідку Чубатого¹⁾.

Аскетичними Творами Св. Отця нашого Василя Вел., вид. у 1929 р. Екск. Митрополитом Шептицьким з черги займаються *Orientalia Christiana*, де Іr. Hausheгг подивляє велич праці о. Митрополита, який своїм перекладом дав змогу пізнати твори Св. Василя усім тим, що не знають ані грецької мови, ані старословянщини²⁾.

З-поміж чужої преси дуже прихильно до цілого видавництва „Богословії“ ставиться м. інш. *Revue des sciences philosophiques et théologiques* (1930 ч. 1, стор. 183—4³⁾, або 1931 ч. 1, стор. 113), у якій G. Rabeau⁴⁾ зупиняється над розвідкою о. дра Костельника *Das Prinzip der Identität Grundlage aller Schlüsse*, та дуже її прихильно оцінюючи, зазначає одночасно велику симпатію до всього українського населення Східньої Галичини⁵⁾. У тому ж журналі таксамо (за 1932., стр. 35*) говориться, що нпр. праці оо. Ю. Дзеровича „Катехитика“ і др-а Я. Левицького „Перші українські проповідники і їх твори“ свідчать про корисність реорганізації о. ректором Сліпим культурного життя і богословської праці Академії та її органу Богословії. Справоздавець при тому дуже жаліє, що змісту розвідки того типу, як о. др-а Левицького „Перші українські проповідники“... не може пізнати Західна Європа внаслідок незнання української мови⁶⁾.

¹⁾ „Die wissenschaftliche Bearbeitung des morgenländischen Kirchenrechts verlangt ständige Fühlung mit der unendlich fortgeschrittenen Erforschung des Katholischen Kirchenrechts; die Forscher Griechischschuierter Konfession, dessen das morgenländische Kirchenrecht von Hause aus vertraut ist, und dessen doch auch die abendländische Rechtsentwicklung nicht so völlig fremd zu sein pflegt, wie der Mehrzahl ihrer orthodoxen Fachgenossen, erscheinen sozusagen prädestiniert für die lohnende, wenn auch mühevoll Arbeit auf diesem Felde. Als erste Frucht einer derartigen Forschungstätigkeit begrüßen wir Cubatyjs Beitrag dankbar und freudig“.

²⁾ 1930 vol. XVII — 2, num. 61. (De Oriente studia et libri) стор. 236—7 м. інш. „Restaurateur de l'ordre basilien, Mgr. Szeptycky se devait de rendre accessibles à ses moines les écrits de leur patriarche — et même aux laïcs pieux qui n'entendent ni le grec ni facilement les vieilles traductions slaves. Mais comment. a-t-il trouvé le temps pour un pareil travail! Déjà en 1910 il avait édité en ukrainien cinq homélies, en 1911 les „Règles longues“. Il donne aujourd' hui dans la même langue tous les Ascetica. „Une introduction, où l'on sent une main de maître expose l'importance de S. Basile dans l'histoire de la vie chrétienne“.

³⁾ Говорячи про відкриття Богосл. Академії, зазначає потім: „De ce centre chrétien ainsi équipé, on peut prévoir la fécondité, puisque déjà, annexée à Bohoslovia, paraissait une collection de monographies très précieuses (De principio spirationis in SS. Trinitate du Dr. Slipyj, Grammaire philologique du paléoslav, du Dr. Karchut, récemment une Herméneutique biblique, du P. Laba, et une traduction des oeuvres ascétiques de S. Basile par Mgr. Szeptycky“).

⁴⁾ в Bulletin de logique.

⁵⁾ „Nous voudrions nous arrêter sur le travail intelligent de M. Kostelnyk sur le principe d'identité, fondement de tous les raisonnements. Non seulement il traite d'une question fondamentale et avec sérieux, mais il est ukrainien (son travail a été publié d'abord dans la revue Bohoslovia), et nous éprouvons une vive sympathie pour les populations éprouvées de la Galicie orientale“.

⁶⁾ Ces deux publications son un témoignage efficace du succès qu'obtient le Dr. Slipyj dans la réorganisation de la vie intellectuelle et du travail théologique autour de l'Académie théologique de Léopol et de son organe Bohoslovia. Très particulièrement pour le second volume on regrettera que les Européens. Occidentaux n'aient à peu près pas accès à cause de leur ignorance de la langue, a son contenu“.

У наших журналах викликували видання „Богословії“ може часом палку й оживлену дискусію. Однак же в колах, які ближче цікавилися культурним надбанням „Богословії“ (одинокого наукового журналу, що в нас правильно виходить) звертається при тому увагу на велику громадську ролю праць „Богословії“ та звязаних з нею видань і замічається незвичайно важливий момент для оцінки видавництва, а саме, що її здобутки щойно властиве виповнюють велику прогалину в нашій дотеперішній літературі з її різними ділянками та розкривають поле для дальшого розвитку й поступу нашої науки.

Зацитую тут характеристичніші фрагменти поодиноких рецензій¹⁾. У „Ділі“ (1925 ч. 199—201) помістив проф. Вячеслав Заїкин статтю, де головню займається низкою ювілейних праць про Св. Йосафата та ось як м. ін. про неї висловлюється:

„Опублікованням цього I. тому своїх праць Б. Н. Т. приносить визначну цінність і велику користь не тільки католицькій богословії, але також і загальній, а особливо церковній історичній дисципліні“. „Автори праць, виданих Б. Н. Т. підійшли з найрізніших сторін до зясування особи, життя й діяльності арх. Й. Кунцевича.

Опубліковані праці дають дуже багато для справжнього зрозуміння великого діяча Церковної Унії, та для спростування поширених російським царським урядом памфлетів проти нього“. „Видані Б. Т. джерела та розвідки, особливо ж акти канонізації Йосафата Кунцевича і нарис о. дра Й. Сліпого не тільки приносять велику прислугу богословській та історичній науці, але також мають неабияке громадське значіння для сучасної України“.

А в Старій Україні 1925 XI-XII, стор. 210 seq. обговорює натомість проф. Заїким 1—2 кн. „Богословії“ за 1925 р., зясовуючи свій погляд ось так:

„Зазначена вище книжка „Богословії“ має чималий інтерес для української історіографії. В ній уміщені дуже цінна стаття проф. дра Миколи Чубатого з історії українського церковного права „Про правне становище Церкви в Козацькій Державі“, о. дра Йосифа Сліпого: „De valore S. Thomae Aquinatis pro Unione eiusque influxu in theologiam orientalem“ і „Св. Тома з Аквіну і схолястика“, в яких між інш. розглянуті й деякі питання, дотичні української культурної історії“. — „При майже повній відсутності в нас дослідів над історією українського церковного права нова розвідка проф. Чубатого має особливо велике значіння, тим більше, що вона написана з великою старанністю й високою об'єктивністю“.

„Великий інтерес для історії української культури мають також розвідки о. дра И. Сліпого, присвячені св. Томі з Аквіну“.

О. проф. В. Лаба знова в рецензії Аскетичних творів св. Отця нашого Василя Вел., вид. о. Митрополитом А. Шептицьким (рец. Богословії 1930, стор. 133 і сл.) звертає увагу на обставину, що нова перекладна література св. Отців досі в нас дуже скупа, хоч зацікавлення їхніми творами зростає навіть у кругах світських учених:

„Збагаченням ділянки нашої богословської літератури являється переклад аскетичних творів св. Василя Вел., зладжений о. Митрополитом Андреем Шептицьким“. „Митрополит, прекрасний знавець грецької мови та практикуючи сам життя по уставу св. Василя Вел. через десятки літ, хіба

¹⁾ Щоби не обтяжувати тексту, подаю тільки деякі важніші.

найкраще вичув і віддав у перекладі кожду думку Святого“. Переклад призначений для практичного вжитку „Може однак віддавати прислуги і для теоретичних студій, як дуже помічний середник до кращого розуміння оригінального тексту“.

Дуже прихильною оцінкою стрінув (у Ниві 1931 ч. 2) о. П. Хомин працю о. дра Ярослава Левицького — Перші українські проповідники і їх твори, — ось цитат:

„Видання сеї цінної праці, що її прийняла професорська Колегія Богословської Академії як габілітаційну, треба з радістю повитати, бо вона отворає шлях для дальших студій над нашою давньою проповіддю, а також у своїй III часті подає нашим сучасним проповідникам невичерпане джерело глибоких думок і багатой проповідничой інвенції. Автор використав увесь доступний матеріал по літературі предмету і убрав свою працю в легкий, просто публіцистичний стиль, так що її — мимо її строгої науковости — читаємо легко і з приємністю“.

У тому ж журналі 1932 ч. 4, стор. 146—151 читаємо рецензію дра Ник. Думки про Патрольоґію (вид. 1931) о. дра Василя Лаби¹⁾, де зазначається:

„Мусимо щиро подякувати авторові, що підійнявся такого великого труду заповнити цю прогалину в нашій богословській літературі. Ся книжка повинна знайтися в кожній нашій свідомій родині, не кажу вже про священиків, для котрих це обовязкове. Напевно скористають з неї дуже багато всі, що интересуються початками і життям християнської реліґії в так давних часах“... „Дуже велика заслуга автора, що всюди подавав історію рукописів даних творів і долучив що важнішу наукову літературу“.

На розвідки о. проф. Андрія Іщака „Уніонні та автокеф. змагання на Україні“, „De Zacharia Kopystenskyj eiusque Palinodia“ і „Св. Августин і Схід“, якими цікавляться й чужинці, звертає пильну і прихильну увагу (В. З.) Вячеслав Заїкин у статті, поміщеній в „Дзвонах“ (1931 ч. 4—5, стор. 311—12):

„В особі о. Іщака має українська церковно-історична наука одного з найздібніших працівників. Друкована тепер (т. є 1931 III кн. Богословії) розвідка о. Іщака про Копистенського ще в більшій мірі виявляє його науководслідницький талант і стяновить помітний вклад в нашу історично-богословську науку. Особливо заслугою о. Іщака треба признати, що він у цій праці дав уперше в історично-богословській науці належну оцінку Зах. Копистенського, як талановитого богослова, що в неоднім був попередником митр. Петра Могили та його співробітників“.

Ось таких і тим подібних цитатів можна би навести дуже багато. Подаю їх тільки на примір, щоби читач мав уявлення про приязний і повний симпатії тон рецензій.

При застанові над загальним значінням наукових надбань „Богословії“ ярко виступає безперечний факт незвичайної (під кожним оглядом) ролі греко-католицької Церкви в житті недержавної української нації.

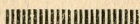
Інші щасливіші народи мають змогу вести пропаганду свого імення найрізнішими шляхами. Нам залишаються дуже обмежені засоби. М. ін. отже створений українським духовенством орган своїм строго науковим характером викликає інтерес

¹⁾ Якого працями займалися теж за кордоном; гл. бібл. покажчик.

до питоменностей нашої культури і на такому полі сповнює важливу місію, разом об'єднуючи в цей спосіб український нарід з Західною Європою.

Щоби читач міг докладніше зорієнтуватися в розмірах поширення „Богословії“ в нас і за кордоном, подаю дальше спробу бібліографії рецензій про Богословію та її видання.

(Докінчення буде).

Хроніка.

Новий клясократичний журнал. В сучасній Австрії на наших очах переводять в життя клясократичні ідеї, які серед нашого громадянства закріплював покійний В. Липинський. Доказом того може бути хоч би нова австрійська конституція. З метою поглиблення ідеології клясократичної (станової) держави в Австрії почав проф. Гільдебранд видавати журнал-тижневик „Der christliche Ständestaat“, що є дуже зближений до ідеології В. Липинського. Журнал шукає розвязки сучасної кризи у клясовій державі. Ч. 15-те того журналу з 18. березня с. р. містить ось такі статті: 1) Guido Bertolotto: Faschismus oder Rassewahn? (автор побороє німецький націоналізм, спертий на крові й расі та протиставить йому традиційний універсальний італійський націоналізм); Н. К. Zessner Spitzenberg: Österreichtum und Föderalismus; P. Zyrill Fischer O. F. M.: Das Rosenbergsche Christentum (остра критика страшного релігійного хаосу в Німеччині і релігійної боротьби численних релігійних єретичних сект, що виростають як гриби по дощі); Raimund Poukar: Die Assimilation der Minderheiten (звертає увагу на асиміляцію меншостей метропольними державами). Ось найважливі статті 15-ого числа того цікавого і цінного журналу. Той зворот до клясократизму в Австрії, а теж і в чималій мірі в Італії (корпоративізм) свідчить, як правильно підійшов до суспільно-політичних справ український ідеолог і державний муж В. Липинський.

Українські письменники і журналісти в Празі. 4/IV ц. р. в Т-ві Українських Письменників і Журналістів у Празі відбулися річні загальні збори. Вибрано нову управу в складі: Борис Гомзин — голова, Л. Білецький — заступник голови, Марія Омельченкова — скарбник, Г. Омельченко — секретар і А. Животко — референт культурних справ. Кандидати до Управи: Пані С. Ф. Русова і М. Обідний. Ревізійна Комісія: Н. Григоріїв, С. Черкасенко, С. Шелухин.

За минулий рік в Т-ві відбулося 20 зібрань, на яких 23 особи прочитали реферати, а саме: Л. Білецький: 1) Куліш і Ерос, 2) Хвильовий як письменник, 3) Дон Хуан в українській літературі, 4) Шевченко і Гонта. Б. Гомзин свої оповідання: 1) Романтик, 2) Прутченко (з циклю „Нас було четверо“), реферати: 3) В царстві найвищих досягнень аеротехніки, добробуту і нових